

August BOVER FONT, *Sardocatalana. Llengua, literatura i cultura catalanes a Sardenya*, «Básica» 10, Denes, Valencia 2007. Júlia Butinyà.

Benvingut sia un llibre que satisfà la curiositat, informant i essent, en conseqüència, d'utilitat. Perquè tots els catalans sabem que l'Alguer va ser repoblat per ciutadans de la Corona d'Aragó, però ací s'especifiquen la data (1372) i els fets. El llibre, doncs, és ple de coses curioses ja des del començament, com ara al prefaci —de Francesco Manconi, catedràtic d'Història Moderna a la Universitat de Sàsser—, on se'ns diu que la compenetració entre Catalunya i Sardenya no va ser ran dels contactes del segle XIV-XV ans amb la monarquia plural i composta de Carles V, quan uns i altres —catalans peninsulars i sards— «s'adonen de la necessitat de refermar la seva unitat historicopolítica en funció de l'autodefensa de l'autonomia juridicoinstitucional i de la identificació civil i econòmica», 13.

És d'agrair també els llibres que, quan són com ara aquest un recull de treballs, comencen per la nota editorial que ho explica (pp. 15-17); altrament l'índex no en dóna raó del recull i de la seva espinada. El llibre s'organitza entorn dos conceptes: Sardenya, com a context, i l'Alguer, com a objectiu principal. En el primer apartat, hi trobarem l'interessantíssim llistat de topònims pouats a les cròniques de Muntaner i Pere III (pp. 21-34), la qual cosa dóna peu a recollir-ne els fragments més oportuns al voltant d'aquells esdeveniments. Seguidament, se'ns refereix la literatura catalana d'abans de la conquesta, capítol que ens situa davant els fets literaris i culturals de la Corona catalanoaragonesa (pp. 35-40; en aquesta part caldria revisar l'expressió d'algun punt que provoca lectures confuses, probablement a causa de la traducció del treball original de l'italià: així en referència al *Griselda*, la menció del qual Metge incorpora a *Lo somni*, però en expressió que bé que s'entén que no està incorporat el text pot donar lloc a malentesos, p. 38).

Els dos capítols darrers sobre l'illa tracten d'un gènere semipopular d'origen medieval: els goigs, «el gènere més característic del corpus etnopoètic català», 41. Per als qui en un moment o altre ens hem sentit atrets per aquestes

composicions és —i no n'esquiva la redundància— un veritable goig de trobar dades relatives a aquestes modalitats que afecten ja a partir de qüestions lingüístiques, com ara passa amb la denominació: *goccius*, *gosos...*; així, els *Goccius de N. S. de Monserrau* o els *Gosus de Sant' Antiogu martire, patronu de sa parrocchia de Atzara*. I se'ns hi dóna generosa reproducció dels models. Punts que el Dr. Bover ha anat treballant al llarg de la seva vida professional, en concret des de fa més de vint anys (pp. 42-76).

L'apartat sobre L'Alguer consta de vuit capítols, començant pel comentari i l'edició de dos textos anònims del segle XV (relació i cobles de la conquesta dels francesos, pp. 77-102). Aquestes últimes donen bona mostra del grau popular de la causa antifrancesa, que bé prova la repetició dels versos de la tornada:

Múiran los francesos
que nos han fet la traició
al nostre Rey de Aragó!

Seguidament s'hi tracta d'*Antoni de Lofrasso i els seus dos poemes en català* (pp. 103-112), *La represa de relacions culturals amb L'Alguer* (pp. 113-122), *L'epistolari alguerès de Francesc Matheu* (pp. 123-142), i diversos aspectes de l'aportació lingüística i lexicogràfica de Joan Palomba (pp. 143-190); aquestes dues temàtiques finals afecten de la Renaixença ençà. *Una mica més sobre l'«Anguilbau»* versa sobre aquesta figura (Gabriel Arguimbau), que al·ludeix el conegut com l'Espanyol, ja que es refereix a un pescador menorquí famós per la seva art en la pesca de la llagosta.

El següent capítol tracta d'un estudiós i personatge del món cultural dels nostres dies, amb qui molts de nosaltres hem tingut relació, tot i que en el meu cas fos només per via epistolar: Rafael Caria (pp. 197-208); a qui tots tenim ben present amb agraïment. S'hi donen ressenyes de la seva obra poètica (*Els asfòdels i altres versos*, 1992, i *Pètals*, 1998), i s'explica la vida curta —al parer dels que hi col·laboràvem—, però rodona —tanca un decenni l'any 1999—, de la valuosa «Revista de l'Alguer». Per cert, els que estimaven la publicació —col·laboressin o no— es quedaran amb la mel a la boca —mel amarga amb tot— de conèixer la causa de les coses —o la raó científica dels fets—; val a dir, per quins motius no va tenir continuïtat tenint l'altura que tenia i essent un lligam cultural tan efectiu per als dos territoris —sard i català— components dels volums (p. 206), decisiu àdhuc tenint en compte el que direm i veurem a partir d'ara. Fins i tot s'esmenta entre els exemples positius de recolzament per part de la Generalitat de Catalunya o d'iniciatives en temps recents (p. 226).

Per un futur alguerès, capítol que fa de cloenda (209-236) i al qual remata la bibliografia (pp. 237-249), es compon de reflexions sobre la situació actual, fruit dels esdeveniments històrics i culturals. En primer lloc, hi veiem la llengua, a la qual afectaren els fets generals del català però corregits i augmentats (p. 213), ja que al procés de castellanització s'hi sumà la influència del sard i de l'italià; per tant, ens hi trobem avui amb el dilema que patí el català del segle XIX: cal triar

entre la llengua viva i allunyada de la normativa —sobretot a l'alguerès per problemes de tipus de grafia—, o la llengua culta i no accessible a l'alguerès mitjà. De fet, el català normatiu actualment resulta estrany (p. 214).

L'autor compara això amb altres països, llengües i situacions, que es troben avui dins aquest cul de sac —o, si es vol, en parlar més renaixentista: aquesta *questione della lingua*—. Les dues postures assuajadores de l'*impasse* passen pels catalans, amb el benentès que ho recolzin, i pels algueresos, sempre que «sentissin l'alguerès no només com la llengua amb què es relacionen amb la família o amb els amics —la llengua municipal...— sinó com la clau que els obre la porta del món cultural i econòmic català, un món d'uns 10.000.000 d'habitants dins de la mateixa Unió Europea mediterrània», p. 219. A la fi, els més recents símptomes d'esperança figuren a una Nota addicional a la p. 220.

Dels molts encertats capítols i títols: *L'Alguer i els Països catalans: retrobats però desconeguts*, i *L'Alguer, confí de confins*, selecciono tan sols alguns passatges expressius dels seus continguts, reconeixent entre els punts destacats l'adequat paral·lelisme de les posicions amb ocasió de la problemàtica valenciana (p. 227) i la valentia amb què expressa Bover el seu criteri quant a actuacions al marge de nacionalismes desfasats (pp. 227-228), el qual clou amb una mena de *last call*: «Si no som capaços de començar a conèixer-nos d'una vegada i establir una col·laboració eficaç que superi aquest ambient resclosit en què a alguns els agrada de rabejar-se, difícilment s'aconseguirà d'engrescar els joves —especialment els més ben preparats— en aquesta noble causa. I el proper 'retrobatment' —si s'escau— tornarà a ser de caire arqueològic (...), però aquest cop sense possibilitat de futur», p. 228.

«Només cal obrir la guia telefònica de la ciutat per adonar-se que els llinatges catalans que hi queden són comptadíssims, fenomen que no es dona a Càller, per exemple, que en canvi avui és una ciutat totalment italianoparlant. Cosa que demostra que va ser precisament la població forana —sarda bàsicament— que va fer seva la llengua, la que l'ha feta arribar fins als nostres dies. I aquesta resistència extraordinària ens porta encara a una segona i galdosa reflexió: sigui a l'Alguer o sigui al seu propi territori —els Països Catalans—, la llengua catalana continua caracteritzant-se... per ser una llengua difícil d'erradicar d'una manera total i definitiva. És a dir, continuem sent 'fills de la morta viva'... No ens acabem de morir del tot. Però, fins quan?», p. 230.

«El municipi de l'Alguer és només un petit illot catalanoparlant en una illa sarda dins de l'oceà italià i, per tant, en la cruïlla algueresa actualment hi conflueixen els confins de tres llengües: català, sard i italià», ib.

«Mentrestant, la llengua recula, és clar..., com recula en els altres confins del català, cada vegada més pròxims a l'àrea central. Això no obstant, i en el cas de l'alguerès, allò que és sorprenent és que s'hagi pogut a arribar fins aquí», p. 233.

I el punt final, que esperem sigui l'inicial d'un altre llibre més —racionalment, ep!— optimista:

«quan es tracta d'una llengua minoritzada com la nostra, viure en els confins fa més difícil conservar-la, però només el manteniment de la llengua fa possible obtenir algun avantatge del confinament», p. 234.

Dins d'aquests confins, els catalans de Madrid incloem aquest terreny —ahora capital d'Espanya—, el primer en nombre de catalanoparlants fora dels Països Catalans. I vet ací aquesta ressenya i vet ací la nostra revista.

Elena SÁNCHEZ LÓPEZ / M. Ángeles FUSTER ORTUÑO (IIFV, Universidad de Alicante), *I y II Encuentros Internacionales Curial e Güelfa. Aspectos lingüísticos y culturales*.

Estos encuentros internacionales celebrados en la UIMP de Santander del 30 de julio al 1 de agosto de 2007 —bajo el nombre de «*Curial e Güelfa*: aspectos histórico-lingüísticos y culturales»— y en La Nucía (Alicante) del 5 al 8 de febrero de 2008 —con el título «II Encontre Internacional *Curial e Güelfa*. Aspectes lingüístics i culturals»— han sido organizados por la Universidad Internacional Menéndez Pelayo y la Sede Universitaria de La Nucía respectivamente, en colaboración, en ambos casos, con el Proyecto IVITRA, y bajo la dirección de Antoni Ferrando (UV, IEC) y la subdirección de Vicent Martines (UA, IVITRA).

Curial e Güelfa es, junto a *Tirant lo Blanch*, el *Victorial*, el *Livre dels faits* de Jacques de Lalaing y *Le Petit Jehan de Saintré*, una de las mejores novelas caballerescas del siglo xv. El hecho de que sea anónima y su origen desconocido (el único manuscrito fue descubierto en el siglo xix), así como su publicación tardía, concretamente en el 1901, explican que hasta el momento haya suscitado poca atención en la romanística fuera de la Corona de Aragón (lugar de nacimiento del autor) y de Italia (patria de sus protagonistas principales). La obra presenta no pocos enigmas al investigador, y, para tratar de resolverlos, se impone la necesidad de estudiar sus fuentes y su lengua, al igual que de profundizar en las claves interpretativas de un texto que difícilmente puede llegar a entenderse sin contextualizarlo dentro del conjunto de hechos históricos y literarios europeos de mediados del siglo xv.

El objetivo principal de estos dos encuentros internacionales, que fueron concebidos como una sola unidad y celebrados con solo siete meses de diferencia en dos sedes diferentes, ha sido reunir un numeroso equipo internacional e interdisciplinar de investigadores con el fin de resolver, en la medida de lo posible, estas incógnitas.

Como introducción a los dos encuentros, en la ponencia inicial del Encuentro de la UIMP-Santander, Antoni Ferrando hizo una reflexión sobre los aspectos metodológicos que se deberían tener en cuenta a la hora de llevar a cabo un estudio filológico del *Curial* e hizo una caracterización lingüística de la obra.

En la profundización de los aspectos léxicos incidieron Germà Colón (Univ. Basilea, IEC), Emili Casanova (Univ. Valencia), Josep Martines (Univ. Alicante,